

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مفاهیم آموزش و یادگیری

صدقی ثابت

عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی گیلان

مقدمه

➤ انسان از ابتدای خلقت نیاز به آموزش دارد.

➤ آموزش معادل سازندگی و تکامل است.

➤ در برنامه ریزی آموزشی پرستاری توصیه شده است که پرستار در هر حوزه ی که مشغول به کار است ، یک معلم و عاملی برای تحقق سلامتی باشد.

➤ پرستار به عنوان یک آموزش دهنده نه تنها در جهت آموزش به بیمار و خانواده وی تلاش می کند بلکه به نیازهای آموزشی جامعه نیز توجه دارد.

آموزش

➤ آموزش به هر گونه فعالیتی اطلاق می گردد که به منظور ایجاد یادگیری در یادگیرنده از جانب معلم طرح ریزی می شود و بین یک آموزش دهنده و یک یا چند یادگیرنده بصورت کنش متقابل جریان می یابند. یا به عبارتی دیگر هر فرآیندی است که یادگیری را تسهیل نماید.

➤ آموزش زمانی اثربخش خواهد بود که در برگیرنده ی یک تجربه ی یادگیری ، یک فعالیت سازمانی برنامه ریزی شده و در راستای اهداف سازمانی تعیین شده باشد.

یادگیری

➡ کامل ترین و جامع ترین تعریف یادگیری از هیلگارد و مارکویز بوده است :

یادگیری ایجاد تغییر کم و بیش دائمی در رفتار بالقوه ی یادگیرنده است،
مشروط بر اینکه این تغییر بر اثر کسب تجربه رخ داده باشد.

فرآیند

- **فرآیند:** یکی از مشخصات بارز فرآیند، حرکت و پویایی آن است که در اثر تعامل دائمی اجزاء و متغیرهای موجود در آن صورت می گیرد و آغاز و پایانی ندارد. یادگیری نیز یک فرآیند است زیرا که در اثر تعامل دائمی فرد با محیط، همیشه و در همه جا و بطور پیوسته و مستمر صورت می گیرد.
- **تغییر نسبتاً پایدار:** یادگیری نوعی تغییر است که در اثر تجربه اتفاق می افتد. تغییری که به تدریج حادث شده و نسبتاً ثابت و پایدار می باشد و بنابراین تغییرهای موقتی رفتار که در نتیجه عوامل انگیزشی، انطباق حسی، خستگی یا استعمال داروهای مخدر ایجاد می شود یادگیری نیست.
- **رفتارهای بالقوه یا توان رفتاری:** یادگیری تغییری است که در ساخت ذهنی فرد ایجاد می شود و در حال حاضر قابل اندازه گیری نیست. مقداری از تغییرهای حاصل از یادگیری، ممکن است به علت مساعد بودن شرایط، به رفتار بالفعل یا عملکرد گویند ولی همیشه نباید انتظار داشت که آثار یادگیری بلافاصله در رفتار بالفعل یا عملکرد یادگیرنده پدیدار شود، بلکه باید شرایط و فرصت استفاده از توانایی های لازم کسب شده و ایجاد گردد تا با مراجعه به رفتار بالفعل یا عمل او این توانایی آشکار گردد.
- **تجربه:** آن دسته از تغییرها در رفتار آدمی را می توان یادگیری نامید که محصول تجربه یعنی تاثیر متقابل فرد و محیط در یکدیگر باشد اگر تجربه را تعامل بین فرد و محیط یعنی تاثیرپذیری فرد از محیط و محیط از فرد و بدنبال یک سلسله فعل و انفعالات بدانیم، یادگیری را حاصل تلاش، حرکت، فعالیت و مشارکت شخص یادگیرنده خواهیم دانست.

تفاوت آموزش و یادگیری

➤ آموزش مستلزم فعالیت متقابل بین حداقل دو نفر (معلم و یادگیرنده) می باشد اما یادگیری همیشه معطوف به فعالیت یادگیرنده است.

➤ یادگیری هدف و آموزش وسیله رسیدن به این هدف است.

➤ آموزش و یادگیری دو فرآیند مجزا و مستقل هستند و دارای نظریات مستقلی هستند.

تفاوت نظریه های آموزش و یادگیری

نظریه های آموزشی	نظریه های یادگیری
پیش بینی کننده و کنترل کننده راه هایی است که در آن رفتار یک معلم بر فرد دیگر (یادگیرنده) اثر می گذارد.	تبیین کننده چگونگی یادگیری و توصیف کننده شرایطی است که یادگیری در آن صورت می گیرد.
تجویزی: معلم با بکارگیری نظریه های آموزشی می تواند از قوانین موجود در نظریه، دستورالعمل بگیرد و به آموزش دانش ها و مهارت ها بپردازد.	توصیفی: معلم با بکارگیری نظریه های علوم طبیعی، روابط بین متغیرها را وصف می نماید.
قراردادی: قوانین و نظریه های آموزشی اغلب وضع می شوند.	اکتشافی: قوانین و نظریه های یادگیری در نتیجه پژوهش های تجربی کشف می شوند.
نظریه های یادگیری برای ایجاد نظریه های آموزشی و بهبود شرایط آموزشی لازم هستند ولی کافی نمی باشند.	

ماهیت یادگیری

➤ یادگیری فعالیتی دگرگون ساز است که افراد را برای مقابله با رویدادها و سازش با محیط آماده می سازد و در موقعیت های مختلف و در اکثر سطوح زندگی حیوانی، از بازتاب های شرطی جانوران پست تا فرآیندهای پیچیده شناختی در آدمی روی می دهد.

➤ یادگیری در واقع یک رشته فرآیند است که شامل فراگیری، نگهداری، یادآوری و بازشناسی مطالب آموخته شده بوده و فرآورده تجربه هایی می باشد. احساس و ادراک، یادآوری، نمادسازی، اندیشه ی مجرد و سرانجام رفتاری نیز از جمله برخی فرآیندهایی هستند که در دادوستد میان آدمی و محیط روی می دهند.

➤ یادگیری دارای مفهوم بسیار گسترده ای هست که در قالب های دگرگونی، عادت شکنی، ایجاد علاقه، نگرش های نو، درک ارزش، ذوق، سلیقه، پیش داوری یا دوستی و دشمنی پدیدار می شود همچنین شیوه ترکیب و کاربرد معلومات در استدلال، تفکر، نظریه پردازی، حل مسئله، احساس ها و عواطف عمیق انسانی، خودشناسی و دگرگونی هایی که در شخصیت بوجود می آیند همه از یادگیری مایه می گیرند.

اصول یادگیری

- انگیزه و علاقه یادگیرنده
- شرکت فعال یادگیرنده
- تداعی معانی
- دستیابی یادگیرنده به نتیجه رفتار خود
- یادگیری مبتنی بر مفاهیم بنیادی
- دریافت مواد یادگیری به مثابه جزئی از کل
- یادگیری موضوعاتی مبتنی بر دانسته های قبلی یادگیرنده
- استفاده بلافاصله از موارد یادگرفته شده
- تقویت و تکرار موارد یادگرفته شده

انواع یادگیری

➤ محرک – پاسخی

➤ مجاورت

➤ شرطی شدن فعال

➤ تقلید و سرمشق گرفتن (طوطی وار)

➤ مشاهده: (توجه به رفتارهای الگو، به یادسپاری رفتارهای مشاهده شده، بازآفرینی، انگیزشی)

➤ علامتی

➤ معنی دار

قوانین یادگیری

آمادگی ➡

اثر ➡

تمرین ➡

تقدم ➡

شدت ➡

کاربرد ➡

حیطه های یادگیری

➤ شناختی: دانش، دریافت یا درک، کاربرد، تجزیه و تحلیل، ترکیب و ارزشیابی

➤ عاطفی: دریافت، واکنش، ارزش گذاری، سازمان دهی، تبلور

➤ روانی – حرکتی: دریافت، آمادگی، پاسخ راهنمایی شده، مکانیسم، هماهنگی

حرکات، سازماندهی

تفاوت های سنی و تکاملی در یادگیری

➡ پداگوژی Pedagogy : علم آموزش کودکان

➡ آندراگوژی Andragogy : اصول آموزش به بزرگسالان

➡ جروگوژی Gerogogy : تکنیک های تسهیل گر یادگیری در سالمندان

تفاوت های مرتبط با سن در بین یادگیرندگان

سالمندان	بزرگسالان	خردسالان
در معرض تغییرات وخیم شونده هستند	از نظر جسمی بالغ	از نظر جسمی نابالغ
تجربه وسیع دارند	افزایش تجربه حاصل می شود	تجربه ای ندارند
یادگیرندگانی بحرانی	یادگیرندگانی داوطلبانه	یادگیرندگانی اجباری
غیرفعال / فعال	فعال	غیرفعال
نیازمند ساختار و تشویق	خودهدایتگر و مستقل	نیازمند هدایت و نظارت
بواسطه نیاز با هدف شخصی برانگیخته می شوند	هدفمند و دارای علاقه شخصی، به دنبال دانستن هستند	بوسیله پاداش های بالقوه یا تنبیه در یادگیری برانگیخته می شوند
یادگیری خود محور است	یادگیری مشکل محور است	یادگیری موضوع محور است
بواسطه سطح پایین انرژی، بگونه ای پردازش می کنند تا بتوانند مطالب را در یک مشکل شخصی منحصر بفرد بکار بگیرند.	دوره توجه بلندتر می باشد	دوره توجه کوتاه است
	متفکرهایی واگرا هستند	متفکرهایی همگرا هستند
به بازخورد مکرر پاسخ می دهند	می توانند بازخورد را به تاخیر بیاندازند	نیاز به بازخورد فوری دارند
یادگیری تجربی	یادگیری تحلیلی	یادگیری عادی
به یادسپاری کوتاه مدت مگر اینکه به واسطه کاربرد فوری تقویت بشود	به یادسپاری در دراز مدت	به یادسپاری کوتاه مدت
برون د اد محور	هدف محور	وظیفه محور
بصورت عینی و انتزاعی فکر می کنند	بصورت انتزاعی فکر می کنند	بصورت عینی فکر می کنند
به تشویق خانواده واکنش نشان می دهند	به مشارکت واکنش نشان می دهند	به رقابت واکنش نشان می دهند

فرآیند آموزش - یادگیری

➡ یادگیری فرآیندی است که در طول زندگی ادامه دارد.

➡ آموزش یک فرآیند تعاملی است که سبب آسان تر شدن یادگیری می شود.

➡ آموزش و یادگیری یک فرآیند مشارکتی است و نقش معلم کمک به فرد یادگیرنده در کسب دانش، مهارت و نگرش های مورد نیاز برای یادگیری است.

خط مشی های تسهیل کننده آموزش و یادگیری

آموزش

- شناخت توانایی های یادگیرنده
- ایجاد انگیزه در یادگیرنده
- واگذاری فعالیت به یادگیرنده
- تقویت
- ارائه بازخورد
- طراحی آموزشی
- ارائه تصویری از آموزش
- ارائه زمانبندی از آموزش
- تسهیل شناختی از آموزش
- تشویق به ارزشیابی خود
- واقع بینی

یادگیری

- ممکن است آگاهانه یا غیر آگاهانه باشد
- زمانی که فرد توانایی یادگیری را داشته باشد (داشتن مهارت های ایجاد ارتباط زبانی، رشد و تکاملی، عدم وجود درد و غیره)، یادگیری روی می دهد
- تمایل فرد (که بستگی به اضطراب، رضایت از مراقبت ها، محتوا و مفهوم مطلب دارد) در یادگیری موثر است
- استفاده فعالانه از وسایل کمک آموزشی
- یادگیری هم عاطفی و هم شناختی است
- یادگیری گاهی ناراحت کننده است
- یادگیری فراتر از کسب تجربه می باشد

موانع یادگیری

➤ کسل کنندگی

➤ پیچیدگی

➤ آزرده‌گی

➤ سایر موانع (ترس از شکست در یادگیری، بیان متناقض و غیرمرتبط، نگرانی از مورد تمسخر واقع شدن و آزار دیدن)

تعریف آموزش به مددجو و آموزش به بیمار

➡ **آموزش به مددجو:** برای افرادی است که در آموزش سلامت شریک هستند. باید یادگیرنده و معلم هر دو موضوع آموزش را دانسته و در مورد چگونگی انتقال اطلاعات تصمیم بگیرند.

➡ **آموزش به بیمار:** آموزش به بیمار استفاده از فرآیند آموزش برای افراد، خانواده ها و سایر اشخاص در ارتباط با تشخیص، درمان و یا بازتوانی است.

ضرورت و اهمیت آموزش به بیمار

➤ طبق مفاد منشور حقوق بیمار، کلیه بیماران حق دارند تا اطلاعات کافی از سیر بیماری، تشخیص، درمان و مراقبت خودشان را کسب نمایند.

➤ تمامی فعالیت های پرستاری متمرکز بر ارتقاء حفظ و اعاده سلامتی، پیشگیری از بیماری ها و کمک به افراد برای تطابق و سازگاری با بیماری و استفاده بهینه از توانایی های خودشان هستند. این فعالیت ها بواسطه آموزش بهداشت و آموزش به بیماران قابل اجرا است.

➤ اهمیت حفظ سلامتی

➤ افزایش بروز بیماری های مزمن

➤ افزایش موارد معلولیت ها و ناتوانی ها

اهداف آموزش به بیمار

- حفظ سلامتی و پیشگیری از بیماری
- اعاده ی سلامتی
- سازگاری با ناتوانی ها و عوارض ناشی از بیماری
- بهبود کیفیت مراقبت
- تداوم مراقبت در بیمارستان و جامعه
- تشویق بیمار به پذیرش مسئولیت بیشتر برای بهبود وضعیت سلامتی خود

مزایای آموزش به بیمار

- افزایش رضایت مشتری
- بهتر شدن کیفیت زندگی
- اطمینان از تداوم مراقبت
- کاهش اضطراب بیمار
- کاهش چشمگیر عوارض و شیوع بیماری
- ارتقاء پایبندی به برنامه های درمانی
- به حداکثر رسانیدن استقلال در انجام فعالیت های زندگی روزانه
- انرژی بخشیدن و توانمند ساختن مشتریان تا فعالانه در تعامل با برنامه ریزی مراقبتی خودشان باشند.

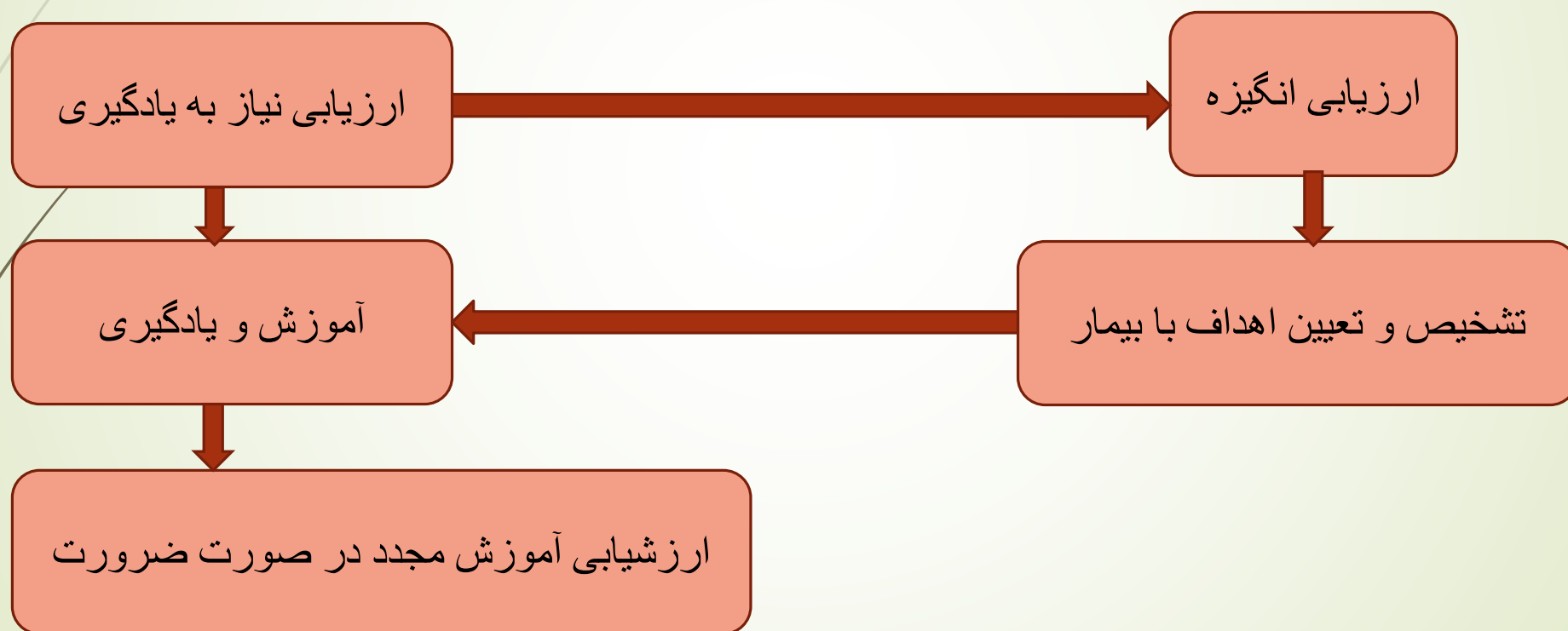
نقش آموزشی پرستار

- نقش آموزش اولین بار توسط فلورانس نایتینگل به عنوان یک وظیفه پرستار شناخته شد و در سال ۱۹۷۳ دریافت آموزش به عنوان یکی از حقوق بیماران در فهرست حقوق بیمار وارد شد.
- آموزش به عنوان یکی از عملکردهای پرستاری در تمامی حیطه هایی که پرستاران فعالیت دارند محسوب می شوند.

فرآیند آموزش به بیمار

- آموزش بیماران در زمان بستری از جنبه های اساسی مراقبت از بیمار و یک ضرورت در سیستم بهداشتی و درمانی است.
- آموزش به بیمار فرآیندی نظام مند، سیستماتیک، منطقی، برنامه ریزی شده است که اثر مستقیمی بر سلامتی و کیفیت زندگی بیمار دارد.

مراحل فرآیند آموزش به بیمار

مقایسه آموزش به بیمار با آموزش بهداشت

آموزش به بیمار	آموزش بهداشت	کانون مورد توجه
بیمار اطلاعات و مهارت هایی را در مورد هر آنچه که برای دستیابی به هدف مورد نظر ضروری است، کسب می کند.	تغییر رفتار برای ارتقاء سلامتی و پذیرش رژیم درمانی	فلسفه
اشخاص، خانواده ها و دیگر گروه ها	جمعیت های خاص	واحد دریافت کننده خدمات
قسمتی از مراقبت بالینی که بوسیله همه فراهم کنندگان مراقبت مستقیم و در هر موسسه ای ارائه می شود.	با مشارکت رسانه های گروهی و موسسه های اجتماعی ارائه می شود.	سیستم ارائه
تجربه ها و انطباق مددجو، کمک به مددجو در توسعه مهارت های مراقبت از خود، تصمیم گیری حمایتی	آگاهی از عوامل خطرساز و رفتارهای بهداشتی	محتوی
یادگیری و آموزش در عمل بواسطه نظریه های میدانی هدایت می شود.	علوم رفتاری و همه گیری شناسی	نظریه پایه
توجه به ثبات علمی و سوگیری فرهنگی در مورد آن چیزی که بیماران در هنگام یادگیری می پرسند و دستکاری زیرکانه ای که ممکن است در ارتباط بین فراهم کننده و بیماری روی بدهد و توجه به اثرات جانبی نظیر نقص در اعتماد بنفس ضروری است.	توجه به ثبات علمی و سوگیری فرهنگی در مورد آن چیزی که بیماران در هنگام یادگیری می پرسند، و دستکاری حکومت، اثرات جانبی نظیر مقصر دانستن قربانی ضروری است.	مسائل اخلاقی مورد توجه
تلفیقی از متون مربوط به بیماری ها یا مشکلات سلامتی موجود می باشد.	متون بهداشت عمومی و مجله های تخصصی آموزش بهداشت هستند.	متون
نیازمند سیستم معتبر برای ارائه خدمات، شامل ارزیابی برآیند اقدامات است.	دسترسی به ارتباط قوی بین فراهم کننده و دریافت کننده خدمات ضروری است.	چالش ها

گام های فرآیند آموزش به بیمار

➤ ارزیابی

➤ تشخیص پرستاری

➤ برنامه ریزی

➤ اجرا

➤ ارزشیابی

➤ ثبت

مراحل فرآیند آموزش - یادگیری در بیمار

➤ بررسی نیازهای یادگیری مددجو

➤ تشخیص نیازهای یادگیری

➤ توسعه یک طرح آموزشی

➤ اجرای برنامه آموزشی

➤ ارزشیابی آموزش - یادگیری

➤ ثبت فرآیند آموزش و یادگیری

استانداردهای آموزش به مددجو و خانواده

- ارزیابی نیازهای یادگیری، توانایی ها، اولویت ها و آمادگی مددجو برای یادگیری
- ارزیابی اعتقادات مذهبی، فرهنگی، موانع عاطفی، امیال و انگیزه های یادگیری، محدودیت های شناختی، عوامل فیزیکی، موانع زبانی و مسائل مالی و مراقبت ها
- در نظر گرفتن سن مددجو، طول مدت بستری در بیمارستان و ارزیابی نیازهای آموزشی
- آموزش مددجویان (برطبق قانون و نیازهای آن ها) برای استفاده موثر و ایمن از دارو
- آموزش مددجویان در مورد استفاده موثر و ایمن از تجهیزات پزشکی
- آموزش در مورد واکنش های غذایی و دارویی و مشاوره در مورد تغذیه و اصلاح رژیم های مربوطه
- آموزش در باره روش های نوتوانی جهت کمک به سازگاری یا فعالیت مستقل
- آموزش در باره نحوه دستیابی به منابع حمایتی در جامعه
- ارائه اطلاعات در مورد زمان و نحوه درمان

موضوعات آموزشی به بیماران

➤ استفاده ایمن و موثر از داروها

➤ تجهیزات و ملزومات پزشکی

➤ رژیم غذایی و تغذیه

➤ توانبخشی

➤ اداره درد

➤ بهداشت فردی

➤ روانی – اجتماعی

➤ منابع اجتماعی

➤ حقوق بیمار

➤ مسئولیت های بیمار

➤ پیگیری مراقبت

مقایسه فرایندهای پرستاری و آموزش به بیمار

گام های اصلی	فرآیند پرستاری	فرآیند آموزش به بیمار
ارزیابی	گردآوری داده ها در مورد نیازهای جسمی، روانی، رشد و تکامل، فرهنگی، اجتماعی از مددجو و خانواده، آزمون های تشخیصی، پرونده پزشکی، تاریخچه پرستاری و کتب	گردآوری داده ها در مورد نیازهای یادگیری، انگیزه، توانایی یادگیری، منابع آموزشی از مددجو، خانواده، محیط یادگیری، پرونده پزشکی، تاریخچه پرستاری
تشخیص پرستاری	تعیین تشخیص های پرستاری مناسب	تعیین نیازهای آموزشی مددجو بر اساس سه حیطه یادگیری
برنامه ریزی	تدوین طرح مراقبتی و تعیین اولویت های تشخیصی بر اساس نیازهای فوری مددجو، همکاری با مددجو در تهیه برنامه مراقبتی	تعیین اهداف آموزشی که بصورت رفتاری بیان شده باشند، تعیین اولویت های یادگیری، تهیه طرح آموزشی با همکاری مددجو، مشخص کردن روش های آموزشی مورد استفاده
اجرا	انجام مراقبت های پرستاری، شرکت فعال مددجو در مراقبت، استفاده مناسب از خانواده در مراقبت	اجرای شیوه آموزشی، شرکت فعالانه مددجو در فعالیت های یادگیری، دخالت دادن خانواده مددجو در جریان آموزش
ارزشیابی	میزان دستیابی به نتایج مطلوب و اهداف مراقبتی و موفقیت های مربوطه مشخص می شوند.	تعیین نتایج فرآیند آموزش - یادگیری و بررسی توانایی مددجو در دستیابی به اهداف آموزش انجام می شود.

موانع آموزش به بیمار

➤ کمبود وقت کارکنان

➤ تضاد نقش در بین متخصصین مختلف بهداشتی و درمانی

➤ کمبود حمایت های مدیریتی

➤ کمبود منابع مادی (مالی، تجهیزاتی، تسهیلاتی و ...)

➤ کمبود مهارت های آموزشی

با تشکر از توجه شما